

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ "МЕДІАОСВІТА ТА МЕДІАГРАМОТНІСТЬ" У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті досліджується специфіка викладання курсу "Медіаосвіта та медіаграмотність" на філологічному факультеті Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Формулюються мета та завдання курсу, даються визначення понять "медіакомпетентність вчителя" та "самостійна робота студента". Виокремлюються та характеризуються підготовчий, практичний та завершальний етапи організації самостійної діяльності майбутнього вчителя. Виділяються та розкриваються види її контролю.

Ключові слова: вища школа, вчитель, контроль, медіаосвіта, медіаграмотність, медіакомпетентність, організація, самостійна робота.

Інтенсивний розвиток світового ринку телекомунікацій та Інтернету є предметом постійного обговорення в широких колах прогресивної сучасної науки. Одним із пріоритетних напрямів розвитку педагогіки ХХІ століття є медіаосвіта. Це проголошено ЮНЕСКО та зазначено в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, що схвалена постановою Президії Національної академії педагогічних наук України від 20 травня 2010 року (протокол № 1-7/6-150) [2]. Таким чином, формування медіакомпетентності вчителя, як невід'ємної складової його фахової підготовки, є актуальною проблемою сьогодення та потребує найшвидшого розв'язання.

Проте аналіз сучасного стану підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності в інформатизованому суспільстві дозволив виявити певні суперечності [6]. Зокрема, між необхідністю підготовки учнів до використання мас-медіа у навчанні та неготовністю вчителів до формування у школярів медіаграмотності; між прагненням майбутніх учителів створювати медіапростір для учнів та їх недостатньою підготовленістю до такого виду діяльності, а також до критичного сприйняття і споживання медіаінформації; між наявністю рекомендаційного листа МОН України, програми та підручника з медіаосвіти та медіаграмотності та фактичним існуванням спецкурсів у вищих педагогічних навчальних закладах. Як показує практика, найчастіше єдиним способом опанування студентами основ медіаграмотності є її інтеграція в інші навчальні предмети (інформатика, сучасні технології навчання, професійна майстерність тощо) або самоосвітня діяльність вихованців. Виключенням із загальної практики стало впровадження спецкурсу "Медіаосвіта та медіаграмотність" на філологічному факультеті Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.

Метою написання статті є дослідження особливостей викладання цього спецкурсу, зокрема виокремлення та характеризувannya етапів організації та контролю самостійної роботи студентів.

Український педагогічний словник (1997) визначає медіаосвіту як "напрямок у педагогіці, представники якого виступають за вивчення школярами закономірностей масової комунікації (преси, телебачення, радіо, кіно тощо)" [1]. Сучасні науковці В. Іванов, Л. Мастерман, Л. Найдьонова, О. Федоров та інші визначають медіаграмотність як сукупність знань, умінь і навичок, які "дозволяють людям аналізувати, критично оцінювати і створювати повідомлення різних жанрів і форм для різноманітних типів медіа, а також розуміти і аналізувати складні процеси функціонування медіа у суспільстві та їх вплив" [3; 4]. Поняття "медіакомпетентність" трактується як "компетентність у сприйнятті, створенні та передачі інформації, що відбувається завдяки технічним та семіотичним системам з урахуванням їх обмеженості і базується на критичному мисленні та на спроможності вести медіатизований діалог з іншими людьми" [5, с. 44-64].

Шляхом вирішення проблеми формування медіакомпетентності майбутнього вчителя має стати впровадження у вищі навчальні заклади курсу "Медіаосвіта та медіаграмотність". На філологічному факультеті Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка такий курс викладається з 2015 року. Його програма розрахована на 3 кредити, що передбачають 30 аудиторних годин (лекційних занять – 14 год., практичних занять – 16 год.) і 60 годин самостійної роботи та індивідуальних завдань для студентів. Метою вивчення спецкурсу є формування у майбутніх педагогів певних знань і умінь з основ медіаосвіти, медіапедагогіки й аудіовізуальної грамотності щодо вирішення сучасних медіапедагогічних проблем, розуміння ролі та значення медійного світу в професійному й особистісному становленні людини.

Сформульована мета зумовила потребу вирішити такі завдання: вироблення навичок розпізнавання маніпулятивної медіа інформації; формування практичних навичок використання загальноосвітніх медіа продуктів у професійній діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників, формування у студентської молоді полікультурної картини світу; визначення сутності медіакомпетентності; розкриття дидактичних, психолого-педагогічних і методичних аспектів

застосування медіа в навчанні та вихованні; вивчення впливу різних медіазасобів на навчання та виховання молоді, можливих наслідків їх негативного впливу.

Спецкурс складається із двох змістових модулів: теоретичні основи медіаосвіти та практичні основи медіаграмотності. Особливостями викладання цього спецкурсу, на нашу думку, є не лише використання педагогом сучасних форм і методів навчання у процесі аудиторної роботи зі студентами, а й чітка організація та контроль їхньої самостійної роботи (яку фактично можна розглядати як самоосвітню діяльність). Для самостійного вивчення студентам запропоновані важливі теми, наприклад: "Історичні етапи розвитку медіаосвіти", "Стан та перспективи впровадження медіаграмотності в освітню діяльність вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти", "Медіа як фактор формування нової картини світу", "Технології критичного мислення в педагогічній науці", "Вплив медіа на розвиток особистості", "Реклама як інструмент маніпуляції" та інші.

Самостійна робота студентів є дуже широким поняттям, у тлумаченні якого сформувалися різні підходи, що зумовлено відмінностями в розумінні суті цього явища. Більшість науковців-педагогів схиляються до думки, що це – навчальна діяльність студента, спрямована на вивчення й оволодіння матеріалом певного предмета без безпосередньої участі викладача [5; 6]. Самостійна робота сприяє формуванню у студентів інтелектуальних якостей, необхідних майбутньому фахівцеві. Вона виховує у них стійкий потяг до постійного поповнення своїх знань, самоосвіти, сприяє розвитку працелюбності, організованості й ініціативи, випробовує сили, перевіряє волю, дисциплінованість тощо.

На нашу думку, ефективним шляхом здійснення самостійної діяльності майбутнього вчителя є її чітка організація, виявлення та використання психолого-педагогічних факторів, що спонукають студента творчо й результативно працювати. Проведений у процесі дослідження аналіз та глибоке вивчення психолого-педагогічної літератури з теми дали змогу виділити та схарактеризувати такі етапи організації самостійної діяльності майбутніх учителів: підготовчий, практичний, завершальний.

Підготовчий етап передбачає розуміння та усвідомлення студентом необхідності самостійної роботи, визначення її теми, змісту й мети, складання плану роботи, визначення джерел, якими користуватиметься майбутній педагог у процесі цієї роботи, окреслення її кінцевого результату.

Практичний етап організації самостійної роботи майбутнього вчителя ставить за мету вивчення спеціальної літератури з обраної проблеми медіаосвіти, аналіз зібраних фактів і даних, застосування їх у практичній діяльності. Наголосимо на необхідності створення умов для безперервної самостійної діяльності студентів, а саме: створення та організація середовища, що емоційно стимулює внутрішню пізнавально-професійну активність майбутнього вчителя; позитивна атмосфера співпраці кожного члена колективу; спонукання до постійного самоаналізу та цілеспрямованого розвитку творчих здібностей.

Завершальний етап організації самоосвітньої діяльності майбутніх учителів передбачає підведення підсумків, узагальнення спостережень, оформлення результатів самостійної роботи та визначення її подальших перспектив.

Організація самостійної діяльності студентів також передбачає керування нею і контроль за її здійсненням. Епізодична перевірка виконання планів роботи виявляється не досить ефективною формою контролю. Потрібний систематичний і всебічний контроль. Саме тому варто застосовувати такі види контролю самостійної діяльності студентів: попередній, поточний та підсумковий.

Попередній контроль здійснюється на початку вивчення курсу "Медіаосвіта та медіаграмотність". Він включає індивідуальну бесіду педагога та майбутнього вчителя про основний зміст роботи, складання та перевірку їх індивідуальних планів роботи. Особлива увага звертається на встановлення чітких часових рамок виконання запланованих дій, на добір відповідної літератури тощо.

Поточний контроль самостійної діяльності майбутніх учителів здійснюється протягом навчального року за такими напрямками: з'ясування, які саме теми вивчив студент у процесі самостійної роботи; обговорення методів вивчення важких розділів і тем; використання та застосування набутих майбутнім вчителем знань на практиці; визначення перспектив на майбутнє.

У кінці навчального року проводиться підсумковий контроль для отримання інформації про результативність проведеної студентом роботи. Результатом організації та контролю самостійної діяльності майбутніх учителів може стати поява конспектів або реферативних робіт на такі актуальні теми, як: "Медіаосвіта як невід'ємна складова сучасної педагогічної науки", "Історія розвитку медіаосвіти", "Медіапедагогіка й основи медіаграмотності як психолого-педагогічні складові підготовки педагогічних та науково-педагогічних працівників", "Медіаосвіта як засіб розвитку критичного мислення", "Сучасні маніпулятивні технології у сфері мас-медіа", "Найбільш поширені технології підсвідомого впливу засобів масової інформації", "Медіа в навчально-виховному процесі вищих педагогічних навчальних закладів" тощо.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що ми лише фрагментарно розглянули структурні компоненти організації та контролю самостійної діяльності майбутнього вчителя у процесі вивчення курсу "Медіаосвіта та медіаграмотність". Проте це дозволяє нам зробити висновок про важливість та необхідність здійснення такого виду діяльності у сучасних вищих педагогічних навчальних закладах.

Проведене дослідження вносить багато корисного у вирішення проблеми формування медіакомпетентності майбутнього вчителя. Проте наша стаття не розв'язує всі завдання, пов'язані з медіаосвітою. Так, вкрай важливими, на нашу думку, залишаються питання використання нових форм і методів викладання курсу "Медіаосвіта та медіаграмотність", формування у студентів умінь

використовувати можливості сучасних інформаційних технологій та навичок роботи з медійною інформацією. Отже, саме за цими напрямками ми плануємо продовжити наші наукові розвідки.

Використані джерела

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm
3. Найдюнова Л. А. Перспективи розвитку медіаосвіти в контексті болонського процесу : процесуальна модель медіакультури // Болонський процес і вища освіта в Україні та Європі : проблеми й перспективи / Л. А. Найдюнова. – К., 2007. – С. 162–168 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.edu.of.ru/mediaeducation/default.asp?ob_no=30060.
4. Федоров А. В. Медиаобразование, медиаграмотность, медиакритика и медиакультура / А. В. Федоров // Высшее образование в России. – 2005. – № 6. – С. 134–137.
5. Федоров А. В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза / А. В. Федоров. – М. : Изд-во МОУ ВПП ЮНЕСКО "Информация для всех", 2007. – 616 с.
6. Шарко В. Д. Медиакомпетентність як складова методичної компетентності майбутнього вчителя та теоретичні основи її формування і розвитку / В. Д. Шарко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Актуальні проблеми природничо-математичної освіти в середній і вищій школі". – Херсон : Грінь Д. С., 2012. – С. 91–93.

Гергуль С. Н.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ КУРСА "МЕДИАОБРАЗОВАНИЕ И МЕДИАГРАМОТНОСТЬ" В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

В статье изучается специфика преподавания курса "Медиаобразование и медиаграмотность" на филологическом факультете Черниговского национального педагогического университета имени Т. Г. Шевченко. Формулируются цель и задания курса, даются определения понятий "медиакомпетентность учителя", "самостоятельная работа студентов". Выделяются и характеризуются подготовительный, практический и заключительный этапы организации самостоятельной деятельности будущего учителя. Выделяются и раскрываются виды ее контроля.

Ключевые слова: высшая школа, контроль, медиаобразование, медиаграмотность, медиакомпетентность, организация, самостоятельная работа.

Gergul S. M.

PECULIARITIES OF TEACHING THE COURSE "MEDIA EDUCATION AND MEDIA LITERACY" IN UNIVERSITIES

Peculiarities of teaching the course "Media education and Media literacy" that is introduced at the Philology Department of Chernihiv T. Shevchenko National Pedagogical University since 2015 are revealed in the article. The syllabus contains 3 academic credits including 30 class hours (14 hours of lectures, and 16 hours of practical classes) and 60 hours for self-study work and individual tasks.

The purpose and tasks of the course have been set up, and the definitions of the terms "teacher's media competence" and "student's self-study work" have been given. The stages of future teachers' self-study work have been singled out. They are: preparatory (students' understanding and awareness of the necessity of such activity, defining its subject, contents and purpose, making up work-plans, defining the sources); practical (processing and study of theoretical, psychological, pedagogical and methodical literature, accumulation of the facts: their selection, studying, research and analysis, application); and final stage (summing up, generalization of observations, presentation of the results of self-study work, and defining its further prospects).

Such types of control of students' self-study work are revealed: preceding (it is realized at the beginning of studying the course "Media education and Media literacy" in the form of an individual or group conversation with the teacher about the content of work, and making up the work-plan. Special attention is paid to setting the rigid time limits for realization of planned actions, selection of literature etc.), current (it is carried out during the semester in the following directions: finding out what subjects students have studied during their self-education; discussion of learning methods of difficult units and subjects; application of the acquired knowledge in practice, outlining the perspectives for the future), summarizing (information on the effectiveness of students' work, e.g., summaries or abstracts on the topical themes).

Key words: higher education, teacher, control, media education, media literacy, media competence, organization, independent work.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2017.